

Sveriges Elevråds Idéprogram

Inledning

Sveriges Elevråd strävar efter ett samhälle där det finns ett fristående elevråd på varje högstadieskola i Sverige. Vi arbetar dagligen för en frivillig och självständig organisering av Sveriges elever. Detta görs genom att företräda elevrådets intressen gentemot skolväsendet och övriga myndigheter, kommunal-, regional- och rikspolitiska beslutfattare, näringslivet och samhället i stort. För att vägleda i detta arbete finns idéprogrammet, som tydliggör vilka frågor Sveriges Elevråds styrelser ska driva när de företräder medlemmarna, samt visar för politiska makthavare och partier vad vi har för principiella ställningstaganden och vilka frågor vi brinner för.

För att ett elevråd ska kunna tillvarata sina medlemmars intressen krävs det engagerade elever med egenskaper inom exempelvis ledarskap, kreativitet och organisering, men det finns också externa faktorer som påverkar möjligheten att lyckas. Det handlar om förutsättningar som grundar sig i politiska beslut och prioriteringar. Därför innehåller idéprogrammet även direkta och tydliga uppmaningar, såväl till politiker nationellt som till skolhuvudmän.

Barnkonventionen, som sedan 2020 är lag i Sverige, fastslår i sin tolfte artikel att: "Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad." Samma bestämmelse finns även med i skollagen. Så ska fallet även vara på skolorna anser vi, och där har de fristående elevråden en nyckelroll. Idéprogrammet tar upp vad som behövs för att förbättra situationen vad gäller elevdemokrati, tid och plats för elevråd, synen på elevråd, arbetsmiljön och den psykiska hälsan bland elever. Centralt i dessa frågor står dels den enskilde eleven, dels de fristående elevråden.

Tyvärr motarbetas fristående elevråd på alltför många skolor i landet av vuxna på skolan; en ohållbar situation. Elevråd är ideella föreningar som enligt grundlag har rätt att finnas. Detta innebär att rektorer, lärare eller annan skolpersonal absolut inte, varken direkt eller indirekt, får försöka styra över elevernas fria organisering. Dessvärre är många elevråd runtom i landet inte fristående utan istället direktstyrda av rektorer och lärare.

Den fria organiseringen skapar engagemang, ägandeskap, och ansvarskänsla över den egna tillvaron och skolgången. Därför har den ett egenvärde, men friheten är också en viktig princip som markerar att elevråden är till för eleverna och eleverna endast. Elevråden står inte till skolans eller samhällets tjänst utan är sina egna och har ett existensberättigande oavsett om de tillfredsställer samhällets krav och förväntningar eller inte.

Fristående elevråd på högstadiet ska därför varken ses som ett hot eller som en möjlighet utan som en självklar rättighet.

Elevdemokrati

Bakgrund

Alla elever ska kunna påverka sin skolgång och tillvaro, både genom elevråd men också på individnivå. Att ha inflytande över sin utbildning är en rättighet som allt för många gånger förbises. Många elever upplever att varken lärare eller rektorer lyssnar på deras åsikter, en situation som är ohållbar. Det är också vanligt att elever upplever olika former av diskriminering från skola och elever som motverkar deras möjlighet till inflytande och trygghet. Vi måste motverka alla hot mot vår demokrati.

Det måste finnas flera kanaler för elever att påverka genom, dels genom elevråden som fungerar som en samlande kraft för eleverna. Elevskyddsombud är också en viktig väg för att lyfta arbetsmiljörelaterade frågor. Men det är även väldigt viktigt att den enskilda eleven känner sig hörd och att den har möjlighet att påverka läraren och skolan direkt.

I övrigt är den nuvarande lagstiftningen bra, men Skolinspektionen och huvudmän måste jobba ännu hårdare med att säkerställa att alla skolor följer den. Ansvaret för att se till att alla elever får inflytande över sin utbildning ligger hos skolledningen som måste skapa strukturer och rutiner som möjliggör inflytande från elever. Det är viktigt att poängtera att det inte är elevrådets ansvar att tillgodose möjligheten för individen att påverka utan det är rektorns jobb.

Ett stärkt elevinflytande har många positiva effekter som till exempel ökad motivation, trygghet, mer anpassad undervisning samt en ökad studiero. Vinster som gynnar alla elever i skolan. Alla elevers åsikter måste tas på allvar. En fungerande elevdemokrati är en förutsättning för en välfungerande skola.

Uppmaningar till politiker nationellt:

- Inför utbildningsmoment i den statliga rektorsutbildningen om elevers organisering, föreningsfrihet, och tryck och yttrandefrihet och ta fram allmänna råd till rektorer om föreningsfrihet samt tryck och yttrandefrihet med avseende på elevråd och skolföreningar.
- Skapa bättre förutsättningar för elever att anmäla olika typer av diskriminering och få det utrett.
- Höj statusen för barn- och ungas rättigheter.

Uppmaningar till skolhuvudmän:

- Ge elevråd tillgång till skolornas befintliga kommunikationskanaler utan att kräva förhandsgranskning.
- Informera elevråden om större förändringsprocesser på skolan.
- Ge rektorerna i uppdrag att säkerställa att elevrådets förtroendevalda har möjlighet att både klara skoluppgifterna och sitt elevrådsengagemang.
- Involvera elevrådet i schemalaggnings under terminen för att ge utrymme till aktiviteter och elevdemokratiska processer.
- Bjud in elevrådet till huvudmannens beslutsorgan och andra skolövergripande forum som elevrepresentanter.

- Tydliggör i lokala styrdokument att elevråd har rätt att utföra medlemsexklusiv verksamhet.

Tid och plats för elevråd

Bakgrund

För att elevråd ska kunna bedriva sin verksamhet måste de både ha tid och plats för det. Det är en grundläggande förutsättning som tyvärr inte uppfylls på ett flertal skolor. Rektorer nekar elevråden lokaler och elever får oanmäld frånvaro för sitt arbete med elevråden. Detta går indirekt emot barnkonventionen eftersom elever förhindras att ha inflytande i frågor rörande dem och det är något som behöver åtgärdas. Skollagen¹ fastslår även att elever ska få avsatt tid under skoltiden för att diskutera gemensamma frågor. Elever som missar lektionstid för elevrådsarbete ska bli kompenserade för den missade lektionstiden. Att elever engagerar sig och lägger ner åtskilliga timmar på att skapa en givande skolgång för andra elever bör till en rimlig gräns inte gå ut över individens egna slutbetyg.

Elevråd behöver lokaler för att kunna bedriva en framgångsrik verksamhet. Det bör finnas en lokal som elevrådet själva kan disponera för det som behövs. Lokalen behövs för exempelvis möten och förvaring av elevrådets egendomar. Vi anser att det är skolans ansvar att förse elevrådet med ett elevrådsrum på skolan. Elevrådet tillsammans med skolledningen bör sedan sätta upp ömsesidiga regler om vad rummet får och inte får användas till och ett avtal mellan skolledningen och elevrådet bör upprättas.

Elevråden behöver, utöver ett elevrådsrum, möjlighet att få låna andra lokaler i skolan som till exempel klassrum eller aula när det behövs för verksamheten. Detta måste självklart ske på naturligt och smidigt sätt för skolpersonal, elever och elevråd.

Uppmaningar till politiker nationellt

- Lagstifta att elevråd får rätt till ett elevrådsrum på sina skolor.
- Utred hur elevrådsaktiva kan kompenseras för den tid de lägger ned på elevrådsengagemang

Uppmaningar till skolhuvudmän

- Förtydliga i lokala styrdokument att elevrådet ska få använda skolans lokaler till sin verksamhet.
- Teckna avtal med elevrådet om att de ska ha ett elevrådsrum utan krav på motprestation.
- Ge rektorerna i uppdrag att säkerställa att elevrådets förtroendevalda har möjlighet att både klara skoluppgifterna och sitt elevrådsengagemang.
- Involvera elevrådet i schemalagningen för att skapa förutsättningar för elevrådsaktiviteter utanför lektionstid.

---

¹ Ledighet och kompensation för elevföreträdare

11 § Av 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att en elev som har utsetts till elevskyddsombud ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget. Detsamma ska gälla en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant eller som har annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen.

Elevskyddsombud, elevrådsrepresentant och andra elevföreträdare ska erbjudas kompensation för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

Synen på elevråd

Bakgrund

Den generella uppfattningen av elevråd är att de är rektorsstyrda och inte har någon reell påverkan eller inflytande i skolan. Vår bild av elevråd är att de är fristående och bygger, samt tar vara, på elevers engagemang och tas på allvar. Den allmänna synen påverkar elevråden negativt och gör det svårare för dem att bedriva sin verksamhet. Det är en farlig uppfattning som leder till att elevråd inte uppfattas som seriösa och därmed får större mothugg av skolledningen.

Vi anser att normen ska vara fristående elevråd och att dessa ska ges större spelrum. Det är en förutsättning för att skapa elevråd som är fritt organiserade, tas på allvar och får rätt stöd från skolan. När fristående elevråd är den allmänna bilden av elevråd kommer den uppfattningen bli en inspirationskälla för övriga elevråd, vilket leder till fler fristående elevråd och en stärkt elevrörelse.

Uppmaning till politiker nationellt

- Lagstadga att elever på högstadiet har rätt att självständigt organisera sig i elevråd likt hur det är lagstadgat att organisera sig i studentkårer.

Uppmaningen till alla skolhuvudmän

- Förtydliga i lokala styrdokument att elevråd ska vara uppbyggda som fristående ideella organisationer.

Arbetsmiljö

Bakgrund

I Sverige råder skolplikt. Detta innebär att alla Sveriges ungdomar ska gå i skolan till nionde klass. Trots detta är våra skolors arbetsmiljö inte likvärdig. Kvalitén på den psykosociala eller fysiska arbetsmiljön i skolan går inte att säkerställa, det borde elever i den svenska skolan kunna förvänta sig.

Arbetsmiljön är en väsentlig del av skolan. En god arbetsmiljö är en förutsättning för att elever ska känna sig trygga och trivas i skolan. Inte minst den psykiska arbetsmiljön är en förutsättning för att elever ska ha möjlighet att koncentrera sig under lektioner och prestera. Likaså resulterar dålig arbetsmiljö till ökad otrygghet och minskad trivsel.

För att förbättra och upprätta en god arbetsmiljö krävs utökat samarbete, samt en bättre dialog, mellan elever och skolläring. Det krävs dessutom en garanti på att ett aktivt välfungerande elevskyddsombud finns på varje skola i landet. Dessutom fordras kompetensutveckling riktade mot huvudmän samt skolläringar angående redan existerande regler rörande skolans arbetsmiljö.

Den fysiska samt den psykiska arbetsmiljön är oerhört viktiga av diverse skäl. Utsätts eleven för psykiska trakasserier, ett stökigt klassrum utan studier, eller buller kan elevens välmående såväl som studieresultat komma att påverkas negativt.

Uppmaningar till politiker nationellt

- Lagstifta att elevskyddsombud ska väljas demokratiskt av skolans elever.
- Ge elevråd medbestämmanderätt i frågan om skolans ordningsregler

Uppmaningar till skolhuvudmän

- Se till att det finns tillräckligt många elevskyddsombud på skolan och att dessa utbildas för att kunna genomföra sitt uppdrag.
- Tillse att lagstiftade regleringar gällande ljud-, luft-, temperatur-, och ljusnivåer efterföljs.
- Tillse att alla elever har en fullgod arbetsmiljö enligt de krav som finns och att deras åsikter och perspektiv ska väga tungt i arbetsmiljöfrågor.

Psykisk hälsa

Bakgrund

Psykisk ohälsa är dessvärre ett vanligt förekommande problem hos ungdomar. Skolan är oftare än sällan en del av detta problem. Stress, mobbning, social press, samt en frånvarande elevhälsa är alla bidragande faktorer till ungas psykiska ohälsa.

Elever borde utbildas om likväl fysisk som psykisk ohälsa för att både kunna upptäcka psykisk ohälsa hos sig själv, och andra, samt för att våga och vilja utnyttja de resurser som finns för att förebygga och behandla sjukdom.

Elever och ungdomar måste alltid ha möjlighet till vård. Elevhälsan bör vara lättillgänglig. Skolkuratorn spelar en väsentlig roll i elevhälsan. Ett samtal med en kurator kan uppfattas vara ett enklare steg än att vända sig till vårdinstans direkt då skolkuratorn är något bekant. Skolkuratorer är även ofta mer insatta i elevens situation än personal på övriga vårdinstanser. Utöver det har skolkuratorer en roll i att upptäcka psykisk ohälsa hos eleverna på skolan. Någon från elevhälsan bör alltid finnas tillgänglig och representerad på skolan.

Det krävs även en god dialog och ett gott samarbete mellan skola och psykiatri för att de allvarigare fallen ska kunna vidareföras till expertinstanser som Barn- och ungdomspsykiatri eller ungdomsmottagningen.

Skolan måste ta ansvar. Skolan spelar en viktig roll i bekämpningen av ungas psykiska ohälsa. Utbildning ger ungdomar verktyg att själva ta tag i sin psykiska hälsa och söka hjälp. Mer tillgängliga kuratorer kan ta hand om mindre allvarliga problem för att avlasta expertinstanser som BUP och UMO.

Uppmaningar till politiker nationellt

- Införa högre minimikrav som säkerställer att det finns en närvarande elevhälsa.
- Sätt psykisk hälsa på schemat utan betygsättning exempelvis genom att ge elevhälsan möjlighet att samtala med klasser i större utsträckning.
- Införa minimikrav kring antal elever per elevhälsoanställd.

Uppmaningar till skolhuvudmän

- Regelbundet se över vad som påverkar elevers psykiska hälsa negativt och genomföra åtgärder för att motverka ohälsosamma förutsättningar för välmående.
- Utbilda personal i vilka krav som finns gällande arbetsmiljö samt rörande ungas psykiska hälsa.

Antagen av årsmöte 2023